

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΣΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Στο κείμενο αυτό αποτυπώνονται βασικές αρχές οι οποίες αφορούν τόσο τους προσανατολισμούς της διδασκαλίας των σπουδαστών- υποψήφιων δικαστών στη Σχολή όσο και τις μεθόδους και τεχνικές που ακολουθούνται από τους διδάσκοντες.

Η διατύπωση των εν λόγω αρχών βασίζεται: α) στους ορισμούς του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου για την οργάνωση και λειτουργία της Σχολής, β) στα ευρωπαϊκά και διεθνή πρότυπα της διδακτικής ενηλίκων σε σχολές με αποστολή την επαγγελματική εξειδίκευση στελεχών που θα ασκήσουν δημόσιο λειτούργημα, γ) στα πορίσματα τα οποία εξήχθησαν από τις συζητήσεις της Διεύθυνσης της Σχολής με τους διδάσκοντες στο πλαίσιο των συμβουλίων διδασκόντων όλων των κατευθύνσεων, δ) στα συμπεράσματα από τις συναντήσεις της Διεύθυνσης της Σχολής με τους σπουδαστές όλων των κατευθύνσεων, οι οποίοι φοιτούν αυτή την περίοδο στη Σχολή, καθώς και με τους σπουδαστές που αποφοίτησαν κατά το τρέχον έτος 2013 και υπηρετούν ήδη ως δικαστικοί λειτουργοί, και ε) στη μελέτη των εκθέσεων αξιολόγησης που έχουν συνταχθεί από τους σπουδαστές της Σχολής κατά την τελευταία δεκαετία.

A. Οι προσανατολισμοί της διδασκαλίας ενόψει της φύσης της Σχολής και του επιπέδου γνώσεων των σπουδαστών

1.Ο νόμος που διέπει την οργάνωση και λειτουργία της Σχολής (ν. 3689/2008 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει) προβλέπει ότι σκοπός της είναι η θεωρητική και πρακτική κατάρτιση όσων πρόκειται να διοριστούν σε θέσεις δοκίμων δικαστών και ορίζει περίοδο ένδεκα μηνών (1 Φεβρουαρίου έως 31 Δεκεμβρίου) εντός της οποίας εξελίσσεται το πρόγραμμα σπουδών. Σημειωτέον ότι η πραγματική διδασκαλία είναι εννέα μήνες διότι ο Αύγουστος είναι μήνας διακοπών και ο Δεκέμβριος αφιερώνεται στις εξαγωγικές εξετάσεις.

2. Επί τη βάσει των ανωτέρω, διαπιστώνονται τα εξής : α) η Σχολή έχει ως αποστολή την προετοιμασία δικαστών και εισαγγελέων, ήτοι νομικών που θα ερμηνεύουν και θα εφαρμόζουν το δίκαιο κατά την άσκηση του λειτουργήματός τους, β) οι σπουδαστές είναι απόφοιτοι νομικής, αρκετοί εκ των οποίων με μεταπτυχιακές σπουδές ή δικηγορική εμπειρία, και επομένως διαθέτουν βασική θεωρητική

κατάρτιση αλλά και εμπειρία από τη νομική πράξη, ιδίως στα γενικά αντικείμενα του δικαίου, γ) ο χρόνος διδασκαλίας είναι περιορισμένος και εκτείνεται σε ικανό αριθμό αντικειμένων.

3. Έχοντας υπόψη τις διαπιστώσεις αυτές, η διδασκαλία στη Σχολή αποβλέπει στην επίτευξη τεσσάρων βασικών στόχων ως προς την εκπαίδευση των σπουδαστών. Οι στόχοι αυτοί είναι: α) η ανάπτυξη της κρίσης των σπουδαστών κατά την ερμηνεία των κανόνων δικαίου αλλά και κατά την επεξεργασία του πραγματικού υλικού των υποθέσεων, β) η εξοικείωσή τους με τις τεχνικές προσέγγισης των υποθέσεων σε όλα τα στάδια χειρισμού τους, γ) η ανάπτυξη της ικανότητάς τους ως προς τη γραπτή διατύπωση του δικανικού συλλογισμού τόσο στην μείζονα όσο και στην ελάσσονα πρόταση, δ) η μετάδοση αρχών και αξιών που σχετίζονται με τη δεοντολογία του δικαστικού λειτουργήματος.

4. Με τα δεδομένα αυτά, είναι προφανές ότι το πρόγραμμα σπουδών της Σχολής, η οποία έχει ως αποστολή την εκπαίδευση υποψήφιων λειτουργών της δικαιοσύνης, διαφέρει ουσιωδώς από το πρόγραμμα σπουδών των Νομικών Σχολών σε προπτυχιακό ή μεταπτυχιακό επίπεδο, υπό την έννοια ότι οι διδάσκοντες δεν υποχρεούνται να καλύψουν ορισμένη ύλη, αλλά στο πλαίσιο του γνωστικού αντικείμενου που τους έχει ανατεθεί, επικεντρώνουν τα μαθήματά τους σε ειδικά θέματα, τα οποία πρέπει να διακρίνονται, προοδευτικά, από μέτριο έως υψηλό βαθμό δυσχέρειας και να παρέχουν τη δυνατότητα για σύνδεση της νομικής θεωρίας με την πράξη. Με άλλα λόγια ο προσδιορισμός ενός γενικού πλαισίου ύλης στο πρόγραμμα σπουδών κάθε διδασκόμενου μαθήματος, δεν επιβάλλει στους διδάσκοντες να επαναλάβουν την ύλη, όπως αυτή περιέχεται αναλυτικά σε ένα εγχειρίδιο, ή να παραθέσουν όλη τη νομολογία, αλλά τους προτρέπει να ασχοληθούν με επιλεγμένα θέματα της νομικής πράξης τα οποία δίδουν την ευκαιρία στους σπουδαστές να αντιμετωπίσουν σύνθετα ζητήματα, με αξιοποίηση της θεωρητικής κατάρτισης που ήδη διαθέτουν. Σημειωτέον ότι για την καλύτερη εξέλιξη της διδασκαλίας οι διδάσκοντες είναι σκόπιμο να αποστέλλουν, πριν την έναρξη των μαθημάτων, διαγράμματα με τα ειδικά θέματα στα οποία θα επικεντρώσουν το ενδιαφέρον τους καθώς και το σχετικό υλικό. Τυχόν ελλείψεις ή κενά των σπουδαστών στη θεωρητική κατάρτιση από την προηγούμενη νομική τους εκπαίδευση, ιδίως σε γενικά αντικείμενα του δικαίου, πρέπει να επισημαίνονται από τους διδάσκοντες και να τους υποδεικνύεται η κατ' οίκον μελέτη προς κάλυψή τους. Ως εκ τούτου τα μαθήματα δεν πρέπει ούτε να αναλώνονται σε στείρα επανάληψη θεωρητικών γνώσεων ούτε να

περιορίζονται στην απλή μετάδοση πληροφοριών για την εξέλιξη της νομολογίας. Και τούτο διότι το μεν πρώτο δεν ωφελεί τους σπουδαστές στην προετοιμασία τους για την άσκηση του δικαστικού λειτουργήματος, εφόσον δεν συνδέεται με την πράξη, το δε δεύτερο δεν εξυπηρετεί τους ως άνω στόχους (ανάπτυξη της κρίσης και εξοικείωση με τις τεχνικές προσέγγισης των υποθέσεων), αφού περιορίζεται στην απλή γνωστοποίηση νομολογιακών θέσεων χωρίς την απαιτούμενη εμβάθυνση. Να σημειωθεί ότι η μεθοδολογία της δικαστικής απόφασης καθώς και η δικονομία, διδάσκονται ως χωριστά μαθήματα στη Σχολή, αλλά κάθε διδάσκων, στο πλαίσιο των μαθημάτων του, οφείλει να επανέρχεται επί των αντικειμένων αυτών, προκειμένου οι σπουδαστές να έχουν διαρκώς επαφή με τις τεχνικές προσέγγισης των υποθέσεων από άποψη μεθοδολογική και δικονομική. Το ίδιο απαιτείται και για θέματα δικαστικής δεοντολογίας, τα οποία δεν εξαντλούνται στα πλαίσια ενός ειδικού μαθήματος, αλλά διατρέχουν ολόκληρο το πρόγραμμα σπουδών.

5. Σε ότι αφορά ειδικά γνωστικά αντικείμενα, με τα οποία ενδεχομένως οι σπουδαστές δεν είναι εξοικειωμένοι από την προηγηθείσα νομική εκπαίδευσή τους, οι διδάσκοντες κρίνεται σκόπιμο να υποδεικνύουν, πριν από την έναρξη των μαθημάτων, κείμενα (εγχειρίδια, μονογραφίες, άρθρα, νομοθετήματα) τα οποία οι σπουδαστές πρέπει να μελετήσουν προκειμένου να ενημερωθούν για βασικές θεωρητικές και νομοθετικές έννοιες. Στη συνέχεια, στα πρώτα μαθήματα μπορεί να αφιερώνεται χρόνος προς εμπέδωση βασικών θεωρητικών εννοιών με τη βοήθεια διαγραμμάτων ή άλλου υλικού, με σκοπό πάντοτε το μεγαλύτερο μέρος των μαθημάτων να επικεντρώνεται στο συνδυασμό νομικής θεωρίας και πράξης.

B. Μέθοδοι διδασκαλίας ενόψει της φύσης της Σχολής και του επιπέδου των σπουδαστών

1. Οι μέθοδοι διδασκαλίας στη Σχολή είναι απαραίτητο να ακολουθούν τους βασικούς κανόνες διδακτικής για ενήλικες, οι οποίοι έχουν αποτυπωθεί, μεταξύ των άλλων, σε εγχειρίδια και λοιπά κείμενα ευρωπαϊκών οργανισμών που έχουν ως αποστολή την εκπαίδευση νομικών. Η βασική αρχή της διδακτικής για ενήλικες, ασχολούμενους με νομικά επαγγέλματα, είναι ότι η διδασκαλία εκκινεί από συγκεκριμένη εμπειρία (concrete experience), η οποία γίνεται αντικείμενο ενδελεχούς παρατήρησης και εξέτασης (observation and reflection), επί τη βάσει των ανωτέρω επιχειρείται η επεξεργασία γενικών και

αφηρημένων σχημάτων (forming abstract concepts), τα τελευταία δε δοκιμάζονται υπό το κράτος νέων δεδομένων (testing in new situations).

2. Η προεκτεθείσα μέθοδος διδασκαλίας σημαίνει, με άλλα λόγια, ότι ο διδάσκων πρέπει να οικοδομεί το μάθημα δίδοντας στους σπουδαστές συγκεκριμένο πραγματικό υλικό, το οποίο μπορεί να προέρχεται είτε από δικαστική απόφαση είτε από φάκελο δικογραφίας είτε να έχει κατασκευασθεί για τις ανάγκες του μαθήματος υπό την μορφή πρακτικού. Το πραγματικό υλικό καλούνται να μελετήσουν οι σπουδαστές και να επισημάνουν τις κρίσιμες πτυχές του, να διακρίνουν τα ουσιώδη από τα επουσιώδη και να προβούν στην κατάστρωση του νομοθετικού καθεστώτος, το οποίο διέπει την υπόθεση, καθώς και στην ερμηνεία του όταν τούτο απαιτείται, ήτοι στη διαμόρφωση της μείζονος πρότασης του δικανικού συλλογισμού. Ακολουθώντας, απαντούν στους προβαλλόμενους λόγους, στους πραγματικούς και νομικούς ισχυρισμούς και καταλήγουν στο διατακτικό. Κατά τη διαδικασία αυτή ο διδάσκων ελέγχει και εμπλουτίζει τις θεωρητικές γνώσεις των σπουδαστών και τη γνώση της νομολογίας και περαιτέρω διαγιγνώσκει την ευχέρεια που διαθέτουν ως προς το συνδυασμό νομικής θεωρίας και πράξης καθώς και την κριτική τους ικανότητα κατά την επίλυση σύνθετων νομικών ζητημάτων.

3. Προς επίτευξη των ανωτέρω, κρίνεται αναγκαίο, ο διδάσκων να διατρέχει τρία στάδια κατά τη διδασκαλία, τα οποία εμπεριέχουν και το στοιχείο της αξιολόγησης. Ειδικότερα, ο διδάσκων: α) παρουσιάζει τον ενδεδειγμένο τρόπο επεξεργασίας ενός φακέλου ή ανάλυσης δικαστικής απόφασης, ώστε να μεταφέρει στους σπουδαστές τις τεχνικές προσέγγισης των ζητημάτων καθώς και τον τρόπο που δομείται η δικανική σκέψη, β) θέτει υπόψη των σπουδαστών υπόθεση, η οποία μπορεί να έχει την μορφή φακέλου δικογραφίας ή δικαστικής απόφασης ή πρακτικού θέματος, για προφορική ανάπτυξη και τη διεξαγωγή συζήτησης, με σκοπό την εξοικειώσή τους, μέσω διαδικασίας συμμετοχής, με τις τεχνικές προσέγγισης των ζητημάτων, με την ανάλυση του νομικού και του πραγματικού και εν γένει με τη δομή της δικανικής σκέψης, γ) διανέμει φάκελο για κατ' οίκον επεξεργασία και συγγραφή κειμένου υπό την μορφή σχεδίου δικαστικής απόφασης. Μπορεί επίσης να διανείμει, για κατ' οίκον εργασία, πρακτικά θέματα τα οποία οι σπουδαστές επεξεργάζονται, συντάσσοντας κείμενο που έχει τη δομή δικαστικής απόφασης. Πρέπει να τονισθεί ότι ο διδάσκων οφείλει να επιλέγει δικαστικές αποφάσεις, φακέλους δικογραφιών ή να καταρτίζει πρακτικά θέματα με ζητήματα τα οποία

απαιτούν κρίση και δοκιμάζουν τη θεωρητική κατάρτιση και επάρκεια των σπουδαστών, δηλαδή δεν είναι μια απλή εφαρμογή ήδη υφιστάμενης νομολογίας.

4. Ο διδάσκων μπορεί να επιλέξει την μέθοδο της εικονικής δίκης με την οποία διασφαλίζεται ενεργή συμμετοχή των σπουδαστών. Στην περίπτωση αυτή ο διδάσκων διανέμει φάκελο με το σχετικό υλικό για κατ' οίκον επεξεργασία και ορίζει ημερομηνία για την εικονική δίκη, η οποία περιλαμβάνει διαδικασία στο ακροατήριο και διάσκεψη. Για τις ανάγκες της διδασκαλίας κρίνεται σκόπιμο η διαδικασία της εικονικής δίκης να εκτυλίσσεται με τις αναγκαίες παρεμβάσεις εκ μέρους του διδάσκοντος, οι οποίες έχουν ως σκοπό να κατευθύνουν τους σπουδαστές στα κρίσιμα σημεία της υπόθεσης και να τους επισημάνουν πτυχές που δεν έχουν εντοπίσει. Μετά το τέλος της εικονικής δίκης ο διδάσκων μπορεί να ζητήσει από τους σπουδαστές τη συγγραφή σχεδίου απόφασης επί τη βάση των γενομένων δεκτών στη διάσκεψη.

5. Επισημαίνεται ότι η διδακτική για ενήλικες επιβάλλει τη μεγαλύτερη δυνατή συμμετοχή των σπουδαστών στη διαδικασία του μαθήματος, διότι η διδασκαλία υπό την μορφή διάλεξης ή πανεπιστημιακής παράδοσης δεν λειτουργεί αποτελεσματικά για την εκπαίδευσή τους, εφόσον, μετά από ορισμένο χρόνο, ο ενήλικας εκπαιδευόμενος αδυνατεί να παρακολουθήσει το μάθημα. Στο πλαίσιο αυτό η Σχολή ενθαρρύνει τη διδασκαλία από περισσότερους διδάσκοντες την ίδια διδακτική ώρα, ώστε να αναπτύσσεται διάλογος τόσο μεταξύ των διδασκόντων όσο και μεταξύ αυτών και των σπουδαστών και να γίνεται έτσι πιο ζωντανή η εκπαιδευτική διαδικασία με την αντιπαράθεση διαφορετικών απόψεων. Επίσης η Σχολή ενθαρρύνει και άλλες μεθόδους διδασκαλίας οι οποίες εφαρμόζονται διεθνώς στη διδακτική ενηλίκων, όπως π.χ. ο χωρισμός των σπουδαστών σε ομάδες, η κάθε μία εκ των οποίων αναλαμβάνει ένα συγκεκριμένο ρόλο.

6. Οι διδάσκοντες μπορούν, επίσης, στο πλαίσιο της διδασκαλίας να ασχοληθούν με την κριτική παρουσίαση νέων νομοθετημάτων ή δυσσερμηνευτων διατάξεων που δεν έχουν τύχει ερμηνείας από τα δικαστήρια, και να ζητήσουν από τους σπουδαστές να προβληματισθούν για τις επιλογές του νομοθέτη αναλύοντας τις πιθανές προσεγγίσεις καθώς και τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των διάφορων ερμηνευτικών εκδοχών. Στο πλαίσιο αυτό θα μπορούσε να ζητηθεί από τους σπουδαστές να αξιολογήσουν την υφιστάμενη νομολογία, σε σχέση με τις εν λόγω διατάξεις, και τους πιθανούς τρόπους αξιοποίησής της για την εξεύρεση λύσεων.

7. Ιδιαίτερη σημασία έχει, όπως προκύπτει από τις εκθέσεις αξιολόγησης των περασμένων ετών, η διόρθωση των κειμένων που συντάσσουν οι σπουδαστές, η οποία θα ήταν ωφέλιμο να μην περιορίζεται στις γραπτές παρατηρήσεις, αλλά να ακολουθεί και προφορική συζήτηση, αν είναι δυνατόν με κάθε σπουδαστή ατομικά, εκτός της ώρας του μαθήματος με σκοπό την επισήμανση των σφαλμάτων.

Γ. Συνεργασία και συντονισμός των διδασκόντων

1. Δεδομένου ότι μαθήματα του προγράμματος σπουδών της Σχολής εμφανίζουν συνάφεια ως προς το αντικείμενό τους, κρίνεται αναγκαίο οι διδάσκοντες αυτών των μαθημάτων να συνεργάζονται με σκοπό την αποφυγή επικαλύψεων κατά τη διδασκαλία καθώς και τον εν γένει συντονισμό τους ως προς τα θέματα που επιλέγουν προς ανάπτυξη. Στο πλαίσιο αυτό η Σχολή καθορίζει κύκλους μαθημάτων με βάση το κριτήριο της συνάφειας των αντικειμένων, προκειμένου να διευκολύνει τους διδάσκοντες στη συνεργασία και το συντονισμό τους. Η συνεργασία αυτή θα μπορούσε να λάβει ακόμα και το χαρακτήρα συνδιδασκαλίας από περισσότερους διδάσκοντες, όταν αυτοί κρίνουν ότι επί ορισμένων ζητημάτων είναι χρήσιμο για τους σπουδαστές να ακούσουν περισσότερες απόψεις υπό την μορφή διαλόγου κατά τη διάρκεια του μαθήματος.

2. Η συνεργασία των διδασκόντων σε συναφή αντικείμενα είναι χρήσιμο να επεκταθεί και στη διαδικασία εξέτασης των σπουδαστών, προκειμένου να μειωθεί ο αριθμός των εξετάσεων ο οποίος είναι ήδη αρκετά μεγάλος και επιβαρύνει περισσότερο απ' ό,τι θα έπρεπε την εκπαιδευτική διαδικασία. Τούτο πρακτικά σημαίνει ότι η κατ' οίκον επεξεργασία φακέλου ή η αξιολόγηση μέσα στη Σχολή με πρακτικό ή φάκελο, μπορεί να περιέχει θέματα ή ερωτήματα που να καλύπτουν περισσότερα του ενός μαθήματα και ο κάθε διδάσκων να βαθμολογεί εκείνα τα θέματα ή τα ερωτήματα που ανήκουν στην ύλη την οποία δίδαξε. Σε κάθε περίπτωση απαιτείται συντονισμός διδασκόντων προκειμένου να αποφεύγεται ο υπερβολικός φόρτος των σπουδαστών από φακέλους ή πρακτικά που δίδονται από περισσότερους διδάσκοντες και συμπίπτουν χρονικά.

Δ. Διαδικασία αξιολόγησης

1. Η αξιολόγηση των σπουδαστών πρέπει να στηρίζεται σε μια σειρά

στοιχείων επί τη βάσει των οποίων ο διδάσκων διαμορφώνει την κρίση του. Το πρώτο στοιχείο το οποίο θα μπορούσε να συνεκτιμάται είναι η συμμετοχή των σπουδαστών στη διαδικασία του μαθήματος και ιδίως η διατύπωση σκέψεων, απόψεων ή ερωτημάτων που φανερώνουν κριτική ικανότητα, διεισδυτικότητα σκέψης και μεθοδολογική αρτιότητα. Η αναγόρευση της συμμετοχής στο μάθημα σε στοιχείο κρίσης, έχει θετικές συνέπειες για την εν γένει διδακτική διαδικασία, διότι ενθαρρύνει τους σπουδαστές να έχουν ενεργό παρουσία και με τον τρόπο αυτό ο διδάσκων λαμβάνει τα αναγκαία ερεθίσματα για εμβάθυνση του διαλόγου σε εξειδικευμένα ζητήματα, τα οποία απαιτούν υψηλότερο επίπεδο θεωρητικής κατάρτισης και ιδιαίτερη ικανότητα κρίσης. Επίσης με τον τρόπο αυτό ελέγχεται αν οι σπουδαστές μελέτησαν το υλικό το οποίο ο διδάσκων τους έχει, τυχόν, αποστείλει πριν από τη διεξαγωγή του μαθήματος, επομένως δε η πληρότητα της σχετικής προετοιμασίας λαμβάνεται υπόψη στο πλαίσιο αυτού του στοιχείου κρίσης.

3. Το δεύτερο στοιχείο κρίσης θα μπορούσε να είναι η κατ' οίκον επεξεργασία φακέλου και η σύνταξη σχεδίου δικαστικής απόφασης ή άλλου κειμένου με τέτοια χαρακτηριστικά. Με τον τρόπο αυτό αξιολογείται η ικανότητα των σπουδαστών τόσο στην εξεύρεση λύσεων επί των τιθεμένων ζητημάτων όσο και στη γραπτή διατύπωση δικανικών συλλογισμών. Αυτό το στοιχείο κρίσης έχει, μάλλον, μικρότερη βαρύτητα έναντι των άλλων, διότι δεν μπορεί να ελεγχθεί από τον διδάσκοντα αν το σχετικό κείμενο έχει συνταχθεί εξ ολοκλήρου από τον σπουδαστή ή αν είναι προϊόν συνεργασίας με άλλα πρόσωπα.

4. Το τρίτο στοιχείο κρίσης θα μπορούσε να είναι η εξέταση των σπουδαστών εντός του κτιρίου της Σχολής σε φάκελο δικογραφίας ή σε πρακτικό θέμα το οποίο έχει τα χαρακτηριστικά υπόθεσης. Αυτό το στοιχείο κρίσης έχει το πλεονέκτημα ότι αξιολογούνται οι σπουδαστές, υπό συνθήκες ισότητας, στη συγγραφή κειμένου με προδιαγραφές δικαστικής απόφασης. Υπενθυμίζεται ότι, κατά τα προαναφερθέντα, είναι σκόπιμο η εξέταση να καλύπτει περισσότερα μαθήματα, δηλαδή στο πλαίσιο του ίδιου φακέλου ή πρακτικού τίθενται ζητήματα τα οποία αφορούν περισσότερα μαθήματα και ο κάθε διδάσκων βαθμολογεί τα ερωτήματα που εμπίπτουν στο δικό του μάθημα. Η επιλογή αυτή όχι μόνον εξοικονομεί χρόνο που αφιερώνεται στην εξεταστική διαδικασία, αλλά παρέχει τη δυνατότητα στους διδάσκοντες να θέτουν προς εξέταση πιο σύνθετες υποθέσεις με ποικιλία επιμέρους ζητημάτων και να διαπιστώνεται η ικανότητα των σπουδαστών υπό συνθήκες μεγαλύτερης δυσχέρειας. Ο φάκελος δικογραφίας ή το πρακτικό, πρέπει να

διαμορφώνονται κατά τρόπο που να επιτρέπει την επεξεργασία τους εντός δύο ή το πολύ τριών ωρών. Τούτο σημαίνει ότι πρέπει να είναι μέσου βαθμού δυσκολίας προκειμένου να διαπιστώνεται μεν η κριτική ικανότητα των σπουδαστών και η δομή της σκέψης τους, χωρίς όμως οι απαιτήσεις να είναι τόσο μεγάλες ώστε να θυμίζουν τις εισαγωγικές ή εξαγωγικές εξετάσεις και να φορτώνουν με υπερβολικό άγχος τους σπουδαστές.

5. Επισημαίνεται ότι οι σπουδαστές δεν πρέπει να έχουν την εντύπωση ότι βρίσκονται καθ' όλη την περίοδο της φοίτησης υπό καθεστώς εξετάσεων, διότι αυτό δημιουργεί πρόσθετο άγχος, το οποίο είναι εις βάρος της απόδοσής τους στα καθημερινά τους μαθήματα. Για το λόγο αυτό επιβάλλεται η συνεννόηση των διδασκόντων που εμπíπτουν, κατά τα προαναφερθέντα στους τομείς των συναφών μαθημάτων, ως προς τον αριθμό και το χρόνο παράδοσης των κατ' οίκον εργασιών καθώς και ως προς το χρόνο διεξαγωγής των εικονικών δικών οι οποίες θα ήταν ευκταίο, όπου είναι δυνατό, να διεξάγονται με τη συνεργασία περισσότερων διδασκόντων, οπότε διασφαλίζεται η σύνθετη αντιμετώπιση περισσότερων αντικειμένων.

Εκ της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών